

VAN MORGENLAND NAAR AVONDLAND ∞ 2 HAZIM KAMALEDIN

PODIUM

Het is 29 februari en ik stuur met Hazim Kamaledin wat berichtjes heen en weer via Facebook. Ik wil met hem afspreken voor een interview. Hij geeft me zijn adres en vertelt erbij dat ik moet aanbellen bij de familie Loras. Ik vraag hem, enigszins gekscherend, of dit een codenaam is. Ik geksheer overigens niet zomaar, ik doe dat omdat hem een beetje ken en omdat ik net het manuscript heb gelezen van zijn *el-Mutannabbistraat*, zijn verse, nog niet in het Nederlands gepubliceerde roman. Het is een wild boek. Kaleidoscopisch, waanzinnig, labyrinthisch, psychedelisch, vol verraders en ontvoerders en mensen die veranderen in personages op schilderijen en vice versa. Ik denk dus een grapje te maken over die naam op de bel, maar de waarheid blijkt dichterbij te liggen dan de fictie. Hazim antwoordt: 'Ik moest in de tijd van Saddam mijn naam veran-

deren om aan de dood te ontsnappen.'

Het is vrijdag 4 maart en ik rijd op mijn fiets door Borgerhout. Ik bel aan, neem de lift, aan het eind van de gang gaat de deur open. Daar sta ik oog in oog met een manshoge koffiepote. Ernaast staat Hazim, vandaag zonder fez.

Ik feliciteer hem met zijn plaats op de longlist en zeg erbij dat ik het jammer vind dat hij niet op de shortlist is gekomen: zijn roman *Desertified Waters* was een van de zestien boeken op de longlist van de negende editie van de International Prize for Arabic Fiction. Het contract voor de publicatie van de Nederlandse vertaling is intussen getekend met uitgeverij Polis; het boek verschijnt in september 2016 onder de titel *Schoonheid raast in mij tot ik sterf*. Ik vraag hem of het lijkt op *el-Mutannabbistraat*.

Hij vertelt: 'Nee! De constructie is anders. Mensen vragen me soms hoe ik dit heb kunnen schrijven. Het is zo dat ik daarvoor veel van mijn teksten,

oude en nieuwe, door elkaar heb gebruikt. Ik heb al die fragmenten gerecycled en dan heb ik er een rode draad doorheen geweven. Ik vind dat ik het recht heb mijn eigen teksten, ook al zijn die reeds ergens gepubliceerd, te bewerken. In mijn filosofie bestaat er geen 'oorspronkelijke tekst'. De authenticiteit zit 'm in de eigenschappen van de auteur zelf.

Ik spreek met Hazim over de diverse methoden waarop schrijvers te werk gaan. Sommigen schrijven gesprekken van anderen op, gesprekken die ze opvangen in de trein bijvoorbeeld. Anderen gebruiken de verhalen die anderen aan hen vertellen. En soms zijn er collega's die boos op je zijn omdat ze denken dat je een woord van hen gepikt hebt. Ik vertel Hazim dat ik ooit een kwade dichter in de zaal had omdat hij meende dat ik de woorden 'munt' en 'rozemarijn' van hem overgenomen had. Woorden die ik plukte uit de tuin van mijn ouders. En uit een liedje van Zucchero. Woorden zijn eigendom van ons allemaal. 'Ik zelf zit in een andere contradictie', zegt Hazim. 'Mag ik jouw miserie misbruiken voor het maken van een literaire creatie? Mag ik indringen in jouw privé om mijn schrijverscarrière vooruit te helpen? Hiermee heb ik jarenlang geworsteld. Toen ik hiermee zat, tussen 1987 en 1991, ben ik vijf jaar lang gestopt met alles. Althans: ik heb wel gelezen. En gedronken. Alcohol. Te veel. Later heb ik dan het standpunt ingenomen: ik schrijf nooit over iemand, alleen over mijzelf. Ik bewerk enkel mijn eigen verhaal, mijn eigenschappen, mijn

perspectieven. Maar tegelijk bevroeg ik dat verhaal dan weer, en interpreteer en herinterpreteer ik het.'

KAMALEDIN IS GEK

Dan duiken we de geschiedenis in. Mijn gesprekspartner werd in 1954 geboren in de Iraakse stad Babylon. Hij ging studeren aan de Academy of Fine Arts in Bagdad, en was al tijdens zijn studie actief als theatermaker, acteur, regisseur en dichter. In zijn tweede jaar begon hij bedreigingen te ontvangen, werd hij opgepakt en drie maanden lang gefolterd. Het is dankzij zijn acteerkunst en zijn kennis van de psychologie dat hij aan een gruwelijk lot is ontkomen. Gedurende de tijd dat hij werd vastgehouden en gemarteld heeft hij aan één stuk door gedaan alsof hij gek was. Uiteindelijk werd hij in een gesprek van twee uur getest door een psycholoog. Die concludeerde dat hij gek was... dus Kamaledin werd vrijgelaten.

Later maakte hij de satirische toneelvoorstelling 'De koning is de koning'. Maar daar zijn op de tweede dag politieagenten namens het regime binnengevallen. Hij is die avond ontkomen, maar werd ondertussen wel 'in afwezigheid' ter dood veroordeeld. Eind jaren zeventig ontvluchtte hij Irak om aan die doodstraf te ontsnappen. Kamaledin dook onder en zwierf een tijd lang rond met valse paspoorten en valse namen.

Het spel met werkelijkheid en fantasie dat we aantreffen in de werken van Kamaledin is dus niet zomaar

een geinig spelletje: het is existentiële noodzaak. Als de werkelijkheid levensbedreigend wordt, kan een beroep op andere werelden, imaginaire werelden, levensreddend zijn. Valluiken naar andere varianten van de realiteit maken soms het bestaan mogelijk.

Dat dit vandaag nog steeds geldt, bewijst het document dat Kamaledin boven haalt. ‘Danio Loras’, staat er in het paspoort. Dezelfde naam als die op de bel staat. Ik ken de persoon die tegenover mij zit echter enkel als Hazim Kamaledin. Hij heet ook zo in het bestuur van PEN Vlaanderen, op de nieuwjaarsreceptie van het Vlaams Fonds voor de Letteren en op de longlist van de Booker Prize. ‘Om onder te duiken voor de in België aanwezige handlangers van Saddam Hoessein, heb ik – op aanraden van de rijkswacht alhier – deze naam aangenomen’, legt Hazim uit. ‘De procedure hiervoor duurde van 1998 tot 2002. Maar de naam die je kent is mijn echte naam. Die in het paspoort is onheus.’

KAMALEDIN IS DOOD

En nu is Hazim Kamaledin dood. Dat lees ik althans in een mail die Harold Polis aan me stuurt: ‘Hazim Kamaledin is dood. Vermoord door terroristen of omgekomen tijdens een Amerikaans bombardement. Niemand weet er het fijne van. Tijdens de dictatuur van Saddam Hoessein was Hazim de alom geprezen regisseur van de bekroonde film *Schoonheid raast in mij tot ik sterf*.

Dit wordt de flaptekst van het boek *Schoonheid raast in mij tot ik sterf*. Het

boek (van de springlevende Hazim Kamaledin) beschrijft hoe het personage Hazim Kamaledin Saddam Hoessein op de korrel neemt, tot Saddams censuurafdeling de film hermonteert en Kamaledin ervoor een prijs ontvangt uit handen van Saddam Hoessein.

KAMALEDIN IS VERBODEN

Hazim vertelt dat zijn boeken nergens te vinden zijn in Irak. Hoewel zijn uitgever de boeken erheen probeerde te krijgen, zijn ze telkens ‘niet gearriveerd’. Sinds 2006 is er zodoende in zijn land niets meer van hem verschenen, behalve een vertaling van een aantal gedichten van Eva Cox. Die zijn afgedrukt in een krant. En ook in Libië en in Syrië zijn zijn boeken niet. Dat is ook niet zo vreemd; de boeken van Kamaledin zijn daar wat Jan Wolkers en Jan Cremer waren voor het gereformeerde Nederland in de jaren zestig, en de censuur is in deze landen een druk bedrijf. De werken van Kamaledin zijn voor censors een feestmaal: dictators zijn het mikpunt van spot, seksscènes zijn frank en vrij, en met de inhoud van de Koran wordt veel kettters plezier gemaakt. Twee voorbeelden van de toon van zijn werk:

‘Waarom ben je zo laat? Waar is de kip?’, riep hij na een tijdje. Ik schreeuwde dat gebraden kip een zonde is.

‘Wat is dit voor flauwekul, stom vrouwmens?’, schreeuwde hij.

Ik vertelde hem zeer emotioneel dat ik de kip in het toilet had gegooid.

‘Wat? Heb je ze in het toilet gegooid?’

‘Ja. De schaamte van de gebraden kip was open en bloot zichtbaar, zonder dat jij er op enige wijze wetenschappelijk mee verbonden bent’, legde ik hem uit, in zuiver Arabisch en met een boos gezicht.

[...]

Ik schoof het ontbijt naar hem toe: kaas zonder tomaten en met dadels die ik blindelings had ontpit en fijn gehakt. Ik goot de thee in een robuuste drinkbeker in plaats van een theekopje. Hij at de kaas met het Perzisch brood met een sluier voor zijn ogen: ‘Kreng. Ik wil dat je de kebab brengt maar ik ben bang dat daar ook al iets mis mee is.’ Ik gaf geen commentaar. Ik vertelde hem niet dat ik ook de kebab had weggegooid omdat de spiesjes het vlees hadden gepenetreerd zonder dat er vooraf een huwelijk was gesloten tussen het vlees en de spiesjes.

(Beide citaten uit *el-Mutannabistraat*)

Kamaledin vertelt: ‘Vanwege de politieke censuur wordt de literatuur in Arabische landen doorgaans verkocht op boekenbeurzen, en niet zozeer in gewone boekwinkels. Dat was ooit wel anders. In Bagdad had je in de jaren zeventig vlak bij elkaar drie straten waar destijds wel veertig boekwinkels te vinden waren. Uitgevers bevoorraadden

die winkels met zo’n vijftig nieuwe titels per maand. Na één week waren die gewoon op. Vroeger werd er daar veel meer literatuur gelezen dan nu. Als je een succesvolle ondernemer wilde zijn, had je in die tijd misschien twee opties: je opende een bar of een boekhandel.’

‘Ik ben de weg kwijt in het labyrint dat globalisering wordt genoemd’, zei hij ooit tegen Liesbeth Coninx, die hem interviewde voor *kifkif.be* over *Oraal*, zijn eerste Nederlandstalige roman, verschenen bij Beefcake Publishing. ‘*Oraal* is hiervan een afspiegeling’, besluit Coninx. ‘Het boek springt van de hak op de tak en is verwarrend. Maar het gaat dan ook over een volk in verwarde tijden. Het is een experimenteel boek, dat zweeft tussen mythen en feiten.’

Deze vormkenmerken zijn ook typerend voor *el-Mutannabistraat*. In het begin merk je inderdaad dat de stijl verwarrend is. Je moet je hersenen erbij houden. Maar dan worden je inspanningen ook exponentieel beloond. De vrijheden in het universum van Kamaledin zijn ongehoord (en ik bedoel daar zowel onstuimig als onfatsoenlijk mee). Je wordt meegenomen de diverse lagen van de werkelijkheid in, en komt terecht in een soort mythisch spiegelpaleis-annex-cinema.

Dit te lezen is fantastisch en aanstekelijk. Misschien moeten de teksten van Kamaledin echter niet worden gelezen op de snelwegsnelheid die in de Nederlandse literatuur de norm is – want tussen Keulen en Parijs zijn onze manieren rechttoe-rechtaan. Dit is echter geen boek dat je recht van a

naar b brengt; je moet het wegleggen en terug oppakken, je kunt in en uit de tekst stappen. Kortom: je wordt er een andere lezer door.

Een boek als dit ben ik nog nooit tegengekomen. Ik had wel gehoopt – en gedroomd – dat er zoiets zou bestaan.

Hazim KAMALEDIN, *Schoonheid raast in mij tot ik sterf*, vertaald door Sarah Michiel, uitgeverij Polis, verschijnt in september 2016, circa 160 blz., circa 19,95 euro, ISBN 9789463101677.